

IV. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA O INDUSTRIJSKOJ BAŠTINI
posvećena temi
RIJEKA I BRODOGRAĐEVNO NASLIJEĐE
jučer – danas – sutra

4th INTERNATIONAL CONFERENCE ON INDUSTRIAL HERITAGE
Thematically related to
THE CITY OF RIJEKA AND ITS SHIPBUILDING HERITAGE
Yesterday – Today – Tomorrow

Nakladnik / Publisher

PRO TORPEDO Rijeka

Udruga za promicanje i očuvanje riječke industrijske baštine
Society for Promotion and Protection of Rijeka's Industrial heritage
Rijeka, Dolac 1/II.

Urednici / Editors

mr. sc. Velid Đekić, dr. sc. Nana Palinić

Recenzenti / Consulting editors

akademik Boris Magaš, Zagreb, Hrvatska
prof. dr. sc. Diana Barillari, Trst, Italija
prof. dr. sc. Bernard Franković, Rijeka, Hrvatska
prof. dr. sc. Brigitta Mader, Beč, Austrija
mr. sc. Jasna Rotim Malvić, Rijeka, Hrvatska

Lektura i korektura / Language editing and proofreading

Gordana Ožbolt

Prijelom i grafičko uređenje / Layout and graphic design

Jasminka Maržić-Kazazi

Oblikovanje naslovnice / Cover design

Ivica Oreb, Studio Oblik Rijeka

Prijevod / Translation

Interlingua Rijeka

Tisak / Print

Stega, Zagreb

Naklada / Edition

400 primjeraka / 400 pcs

Tiskano 2012. / Printed 2012

Svi su tekstovi u Zborniku recenzirani znanstveni radovi. / *All the items in Conference Proceedings are reviewed scientific articles.*

IV. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
O INDUSTRIJSKOJ BAŠTINI

posvećena temi
RIJEKA I BRODOGRAĐEVNO NASLIJEĐE
jučer – danas – sutra

*4th INTERNATIONAL CONFERENCE ON
INDUSTRIAL HERITAGE*

*Thematically related to
THE CITY OF RIJEKA AND ITS SHIPBUILDING
HERITAGE*

Yesterday – Today – Tomorrow

Rijeka, 21. – 23. travnja 2010.

Rijeka, 21st – 23rd April, 2010

ZBORNİK RADOVA
CONFERENCE PROCEEDINGS

Urednici / *Editors*

Velid Đekić

Nana Palinić

Organizator konferencije / Conference Organizer

PRO TORPEDO Rijeka

Udruga za promicanje i očuvanje riječke industrijske baštine

Association for Promotion and Protection of Rijeka's Industrial Heritage

i / and

Primorsko-goranska županija – *Primorsko Goranska County*

U suradnji / in Cooperation

Grad Rijeka – *City of Rijeka*

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske – *Ministry of Culture of the Republic of Croatia*

Sveučilište u Rijeci – *University of Rijeka*

Organizacijski odbor / Organizing Committee**Predsjednica / Chairwoman:**

mr. sc. Daina Glavočić, Pro Torpedo Rijeka

Članovi / Members:

mr. sc. Velid Đekić, Pro Torpedo Rijeka

dr. sc. Jakov Karmelić, Pro Torpedo Rijeka

prof. dr. sc. Julija Lozzi-Barković, Pro Torpedo Rijeka

doc. dr. sc. Nana Palinić, Pro Torpedo Rijeka

mr. sc. Jasna Rotim Malvić, Pro Torpedo Rijeka

Miljenko Smokvina, dipl. oecc., Pro Torpedo Rijeka

Znanstveni odbor / Scientific committee**Predsjednik / Chairman**

prof. dr. sc. Pero Lučin, Sveučilište u Rijeci

Članovi / Members

mr. sc. Jasen Mesić, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

prof. dr. sc. Aleksandra Deluka Tibljaš, Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci

prof. dr. sc. Pavao Komadina, Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci

doc. dr. sc. Robert Mohović, Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci

dr. sc. Velimir Salamon, Grafički fakultet Zagreb

prof. dr. sc. Dinko Zorović, Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Izdavanje zbornika pomogli su / Publishing of Conference Proceedings is supported by

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Primorsko-goranska županija

Grad Rijeka

Lošinjaska plovidba, Mali Lošinj

Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Croatia osiguranje Rijeka

Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Rijeka

Turistička zajednica grada Rijeke

Veleposlanstvo Velike Britanije u Republici Hrvatskoj Zagreb

SEEH – South East European Heritage

KAZALO

Riječ predsjednice Udruga <i>Pro Torpedo</i>	11
Riječ urednika	13
RIJEKA I BRODOGRAĐEVNO NASLIJEĐE: jučer – danas – sutra <i>The City of Rijeka and its Shipbuilding Heritage: Yesterday – Today – Tomorrow</i>	
<hr/>	
Rajko Grubišić, Zdenko Barišić	17
ČASOPIS <i>BRODOGRADNJA</i> – ŠEZDESET GODINA PRATI RIJEČKU BRODOGRADNJU / <i>Brodogradnja</i> Journal – Keeping Abreast of Rijeka’s Shipbuilding Industry for Sixty Years	
Andrej Korbar	19
<i>BRODARSKI INSTITUT ZAGREB</i> – NOSITELJ TEHNIČKOG RAZVOJA SUVREMENIH DIZEL-ELEKTRIČNIH PODMORNICA / <i>Brodarski</i> Institute Zagreb – at the Forefront of Technical Advancement in Diesel-Electric Submarines	
Bruno Čalić	47
RIJEČKA BRODOGRADNJA JUČER – DANAS – SUTRA. OSVRT NA DOPRINOS ISTAKNUTIH LJUDI NAŠEG KRAJA / Ship building in Rijeka Yesterday-Today-Tomorrow. Overview of the Contribution Given by the Prominent People from our Region	
Iva Sorta-Bilajac	49
PROF. LEOPOLD SORTA – ZNANSTVENIK, UMJETNIK, ALI NADASVE UČITELJ (Sušak, 1891. – Zagreb, 1956.) / Prof. Leopold Sorta – scientist, artist, but above all, a teacher	
Danijel Frka	63
OLUPINE (NALAZI) NOVOVJEKIH BRODOVA U JADRANSKOM PODMORJU / Adriatic Wrecks	
Sandra Norman	77
UNDERWATER SHIPWRECKS – FLORIDA’S LEADERSHIP IN PRESERVATION, INTERPRETATION AND TOURISM / Podvodne olupine – Florida kao predvodnik u očuvanju, interpretaciji i turizmu	
Nikolaus A. Sifferlinger, Miljenko Smokvina	79
COLLISION IN RIJEKA HARBOUR – THE LOSS OF <i>IKA</i> ON 21 SEPTEMBER 1897 / Tragedija u riječkoj luci – gubitak broda <i>Ika</i> , 21. rujna 1897.	
Tamás Balogh	85
HUNGARIAN AND CROATIAN CIVIL AND MILITARY DIVING TEAM RETURNING TO THE WRECK OF THE <i>SZENT ISTVÁN</i> BATTLESHIP IN 2008 / Povratak mađarskog i hrvatskog tima civilnih i vojnih ronilaca na olupinu bojnog broda <i>Szent István</i> 2008.	

Tea Mayhew, Robert Mohović	89
NEMATERIJALNA BRODOGRADITELJSKA BAŠTINA / Intangible Shipbuilding Heritage	
Zvonimir Freivogel	105
TÁTRA, HUSZÁR & CO. – GRADNJA RAZARAČA I TORPILJARKI U RIJEČKIM BRODOGRADILIŠTIMA / <i>Tátra, Huszár & Co.</i> – Building Destroyers and Torpedo Boats in the Shipyards of Rijeka	
Mihály Krámlí	127
THE TWO BATTLESHIPS THAT WERE NEVER BUILT IN RIJEKA – THE “IMPROVED TEGETTHOFF-CLASS” AND THE GANZ-DANUBIUS / Dva bojna broda koja nikad nisu izgrađena u Rijeci – “poboljšana klasa <i>Tegetthoff</i> (Ersatz Monarch)” i <i>Ganz-Danubius</i>	
Miljenko Smokvina	149
BRODOGRAĐEVNA DJELATNOST RIJEČKE TVORNICE TORPEDA / Shipbuilding Activity in Rijeka's Torpedo Factory	
Emese Lilla Nehéz	197
SHIPBUILDING HERITAGE OF YESTERDAY, TODAY AND TOMORROW – HUNGARIAN SHIPYARD AND CRANE FACTORY / Brodograđevna baština jučer, danas i sutra – mađarsko brodogradilište i tvornica dizalica	
Irvin Lukežić	199
NEKI PODACI O DJELATNOSTI RIJEČKIH BRODOGRADITELJA IZ 19. STOLJEĆA / Some Facts about the Activity of 19 th Century Shipbuilders in Rijeka	
John Robinson	217
RECENT INITIATIVES IN SHIP PRESERVATION IN THE UNITED KINGDOM / Najnovije inicijative za očuvanje brodova u Ujedinjenom Kraljevstvu	
Nikolina Radić Štivić	231
PREGLED DOSADAŠNJIH AKTIVNOSTI GRADA RIJEKE U SKLOPU PROVEDBE PROGRAMA ZAŠTITE I OČUVANJA KULTURNOG DOBRA <i>M/B GALEB</i> / Survey of the past activities of the City of Rijeka within the scope of the <i>Programme for protection and preservation of M/V Galeb as cultural good</i>	
András Margitay-Becht, György Ákos	243
PRESERVATION OF OLD SHIPS – RECONSTRUCTION OF SMS MONITOR <i>LEITHA</i> OF 1872 / Očuvanje starih brodova – rekonstrukcija monitora <i>SMS Leitha</i> iz 1872.	
Stanislav Južnič	257
GRUBER'S BOATS AND ARGONAUTS / Gruberovi brodovi i Argonauti	
Theodor de Canziani	271
BARK <i>BAN MAŽURANIĆ</i> / <i>Ban Mažuranić</i> Barque	

Helmut W. Malnig	285
PARTICULAR DESIGN FEATURES OF THE WORLD'S FIRST AIR-CUSHION CRAFT K.U.K. LT.CDR. MÜLLER VON THOMAMÜHL / Osobitosti projekta prvoga svjetskog plovila na zračnom jastuku c. i kr. poručnika bojnog broda Müllera von Thomamühla	
William Klinger	287
ROBERT LUDVIGOVICH BARTINI – A SOVIET CHIEF AIRCRAFT DESIGNER FROM RIJEKA / Robert Ludvigovich Bartini – glavni sovjetski konstruktor zrakoplova iz Rijeke	
Niko Cvjetković	299
ŠKOLSKI BRODOVI POMORSKE ŠKOLE BAKAR / Training Ships of the Nautical School in Bakar	
Luciano Keber	313
ŠKOLSKI JEDRENJAK <i>KRALJICA MORA</i> / Sail Training Ship <i>Kraljica mora</i>	
Josip Vretenar	329
PODMORNICE U PULSKOM POMORSKOM ARSENALU DO KRAJA PRVOGA SVJETSKOG RATA / Submarines in the Arsenal of Pula during World War I	
Zoran Kirchofer	347
KONZERVIRANJE i RESTAURIRANJE DŽEPNE PODMORNICE <i>CB-20</i> / The Conservation and Restoration of the <i>cb-20</i> Midget Submarine	
Sandra Norman	349
“DAMN THE TORPEDOES – FULL STEAM AHEAD!” THE CHANGING NATURE OF TORPEDOES AND MINES DURING THE AMERICAN CIVIL WAR / “Dovraga i torpeda – punom parom naprijed!” Promjenjiva priroda torpeda i mina u Američkome građanskom ratu	
Goran Pernjek, Dinko Zorović	351
<i>SALVACOSTE</i> / <i>The Salvacoste</i>	
Achille Rastelli	363
THE ORIGINS OF ITALIAN MOTOR TORPEDO BOATS / Podrijetlo talijanskih motornih torpednih čamaca	
Sonja Jurković, Sanja Gašparović	367
RIJEČKA BRODOGRAĐEVNA BUDUĆNOST / The Future of Shipbuilding in Rijeka	
Nana Palinić	379
ARHITEKTONSKA BAŠTINA BRODOGRADILIŠTA <i>DANUBIUS</i> / <i>GANZ-DANUBIUS</i> / <i>CANTIERI NAVALI DEL QUARNARO</i> / 3. MAJ / The Architectural Heritage of <i>Danubius</i> / <i>Ganz-Danubius</i> / <i>Cantieri Navali del Quarnaro</i> / 3. Maj Shipyard	
Daina Glavočić	403
<i>EX VOTO</i> SLIKE POMORACA U ZAVJETNOJ KAPELI MARIJINA SVETIŠTA NA TRSATU / Sailors' Ex-Voto Paintings in the Votive Chapel of the Sanctuary of Our Lady of Trsat	

Rhea Ivanuš	417
BRODOGRAĐEVNO NASLIJEĐE NA FOTOGRAFIJAMA U HRVATSKOM POVIJESNOM MUZEJU / Shipbuilding Heritage on the Photographs in the Croatian History Museum	
Luciano Keber	433
BRODOMAKETARSTVO – BRODOMODELARSTVO / Scale Ship Building – Ship Model Building	
Nikša Menduš	445
PLOVIDBE RIJEČKIH JEDRENJAKA U DRUGOJ POLOVICI 19. STOLJEĆA / Voyages of Sailing Ships from Rijeka in the Second Half of the 19 th Ct.	
Brigitta Mader	463
MARITIME SECTION ON THE FIRST ISTRIAN REGIONAL EXHIBITION IN KOPER IN 1910 / Pomorska sekcija na Prvoj istarskoj regionalnoj izložbi u Kopru 1910.	
Julije Karminski	465
VIŠE OD 280 GODINA BRODOGRADILIŠTA KRALJEVICA / Kraljevica Shipyard Over 280 Years of History	
Danijel Frka	469
SZENT ISTVÁN – NESRETNI BOJNI BROD / <i>Szent István</i> – the Ill-Fated Battleship	
Nikolaus A. Sifferlinger	471
TEHNIČKI ASPEKTI BRZIH KRSTARICA <i>HELGOLAND I NOVARA</i> , KOJE SU IZGRAĐENE U RIJECI / Construction and Technical Aspects of the <i>Helgoland</i> and the <i>Novara</i> , Fast Cruisers Built in Rijeka	
Jakov Karmelić	473
BROD JE ČOVJEK, ČOVJEK JE BROD / Ship is Man, Man is Ship	
OPĆE TEME/General Topics	
Wolfgang Ebert	483
WHAT IS ERIH? / Što je ERIH?	
Francesco Calzolaio	485
CATHEDRALS OF THE SEA ON THE TRAIL OF THE INDUSTRIAL ARCHEOLOGICAL CATHEDRALS ALONG THE SEAS COAST / Katedrale mora – na tragu katedrala industrijske arheologije duž morske obale	
Sonja Ifko	491
DEVELOPMENT POTENTIAL AND INTERPRETATION OF THE HERITAGE OF ABANDONED INDUSTRIAL AREAS /Razvojni potencijal i interpretacija baštine napuštenih industrijskih područja	
Sanja Šaban	503
PLANIRANJE PROSTORA U OKVIRU NOVE METODOLOGIJE (MILU) NA PRIMJERIMA PRENAMJENE LUČKIH I INDUSTRIJSKIH POGONA / Physical Plannin in the Framework of the New MILU Methodology – Redevelopment Examples of Port Facilities and Industrial Plants	

Vesna Mikić	519
INTERVENCIJE NA INDUSTRIJSKOJ BAŠTINI ZAGREBA UNUTAR PEDAGOŠKIH PROGRAMA ARHITEKTONSKOG FAKULTETA U ZAGREBU / Redevelopment of Zagreb's Industrial Heritage within the Curricula of the Faculty of Architecture in Zagreb	
Claudia Reck	537
RESTORATION AND REHABILITATION OF LARGE SCALE CONCRETE OBJECTS EXAMPLES OF INDUSTRIAL CONCRETE STRUCTURES AS LISTED MONUMENTS IN SAARLAND AND THE SAAR-LORRAINE- LUXEMBOURG AREA / Obnova i sanacija velikih betonskih objekata Primjeri industrijskih betonskih struktura koje se nalaze na popisu spomenika u pokrajini Saarland i području Saar-Lorraine-Luxembourg	
Axel Böcker	545
RESTORATION AND REHABILITATION OF LARGE SCALE CONCRETE OBJECTS – EXAMPLES AT THE WORLD HERITAGE SITE VÖLKLINGEN / Obnova i sanacija velikih betonskih objekata – primjeri iz Völklingena, mjesta na popisu svjetske baštine	
Sonja Ifko, Sara Štremfelj	557
RE-USE OF THE URBAN DEGRADED AREA OF THE ABANDONED TEXTILE COMPLEX <i>INTEKS</i> IN KRANJ / Prenamjena degradiranoga urbanog područja napuštene tvornice tekstila <i>Inteks</i> u Kranju	
Biserka Dumbović Bilušić	567
PRENAMJENA I TRANSFORMACIJA INDUSTRIJSKE BAŠTINE NA PRIMJERU NEKADAŠNJE TEKSTILNE INDUSTRIJE ZIVT U ZABOKU / Methods of Industrial Heritage Conversion/Transformation: the Example of the Former Textile Industry in Zabok	
Ljiljana Šepić	587
KOMPLEKS VARTEKSA U VARAŽDINU – OD TIVARA DO VARTEKSA I DALJE – MOGUĆI SCENARIJ ZA 21. STOLJEĆE / The Varteks Complex in Varaždin From Tivar to Varteks and beyond – Possible 21 st Century Scenario	
Željka Čorak	599
TVORNICA <i>ŠEVČIK</i> U ZAGREBU – PRIJEDLOG ZA ZAŠTITU / <i>Ševčik</i> Factory in Zagreb – Preservation Proposal	
Nataša Jakšić, Karin Šerman	601
TRANSFORMATORSKE STANICE JURJA DENZLERA IZ 1946. GODINE / Juraj Denzler's Substations from 1946	
Marko Grgur Ivanković	621
FOTO-GRAFIČKI PRIKAZI INDUSTRIJSKE BAŠTINE NA PODRUČJU SLAVONIJE I BARANJE / Photo and Graphic Representations of Industrial Heritage in the Area of Slavonia and Baranja	
Kornelija Pacanović Zvečevac	623
BARANJSKE PUSTARE – JEDAN DRUKČIJI OBLIK INDUSTRIJSKE ARHITEKTURE / Pustaras of Baranja – a different form of industrial architecture	

Ines Ambruš	633
ĐURĐENOVAC – COMPANY TOWN / Company Town – Đurđenovac	
Darja Radović Mahečić, Ivana Haničar Buljan	653
VILA NEUSCHLOSS U ĐURĐENOVCU – EPICENTAR I NAJREPREZENTATIVNIJA ARHITEKTURA INDUSTRIJSKOG NASELJA / Neuschloss Villa in Đurđenovac – Focal Point and Most Representative Example of Industrial Town Architecture	
Snježana Klarić Čuljak	667
INDUSTRIJSKA BAŠTINA BELIŠĆA / The Industrial Heritage of Belišće	
Sanja Lončar-Vicković, Matko Anić, Dina Stober	687
KOMPLEKS TVORNICE ŠEĆERA U OSIJEKU / Sugar Factory In Osijek	
Antonija Mlikota	699
ZADAR: POVIJEST LUKE I ZADARSKIH ARSENALA / Zadar: History of its Port and Arsenals	
Zlatko Karač	701
PLANIRANI NOVOUTEMELJENI INDUSTRIJSKI GRADOVI U HRVATSKOJ IZMEĐU DVAJU SVJETSKIH RATOVA: BOROVO – UBLE – RAŠA – PODLABIN / Newly Established Planned Company Towns in Croatia between the Worl Wars: Borovo – Uble – Raša – Podlabin	
Julija Lozzi Barković, Ketrin Miličević Mijošek	715
KOROMAČNO – TVORNICA CEMENTA – PRVI PLANIRANI INDUSTRIJSKI GRAD U LABINŠTINI /Koromačno Cement Plant / The First Planned Industrial Town in Labinština	
Velid Đekić	729
RIJEČKA NAFTAŠKA BAŠTINA – PRIJEDLOZI ZAŠTITE / Petroleum Heritage of Rijeka – Preservation Proposals	
Nana Palinić	769
KAZALIŠTA I SCENSKI PROSTORI U SKLOPU DRUŠTVENIH DOMOVA – DOPOLAVORA – RIJEČKIH INDUSTRIJSKIH PODUZEĆA / Theatres and Theatrical Venues within Community Centres – Dopolavoros – of Rijeka’s Industrial Companies	
Olga Magaš	787
SPORTSKO-REKREACIJSKE GRAĐEVINE U ERI INDUSTRIJALIZACIJE RIJEKE / Sports and Recreational Buildings in Rijeka’s Industrialisation Period	
Rifat Kulenović	807
STARE HIDROELEKTRANE U SRBIJI / Old Power Stations in Serbia	
FOTOGRAFSKA PRIČA 2010. / Photo Story 2010	809

RIJEČ PREDSJEDNICE UDRUGE *PRO TORPEDO*

Udruga *Pro Torpedo* Rijeka uspješno je zaključila 2010. godinu održavanjem IV. međunarodne konferencije o industrijskoj baštini brodogradnje, naslovljenoj *Rijeka i brodograđevno naslijeđe: jučer – danas – sutra*, koja se odvijala u jeku tada najaktualnijeg industrijsko-privrednog problema Rijeke i cijele države. Referenti su imali mnogo toga reći o tradiciji brodogradnje *jučer*, malo manje o tome što se događa *danas*, a o *sutra* se, zbog posvemašnje krize i opstanka brodogradilišta te neizvjesnosti njihova rješenja, uopće nije govorilo.

Da je tema pogođena, a zanimanje stručnjaka za brodove, pomorstvo i podmorje veliko, dokazali su mnogobrojni izlagači koji su, uz glavnu temu, izvještavali i o sličnim problemima industrijskog naslijeđa, o čemu svjedoče prilozi ovog Zbornika. Zanimanje za riječke konferencije raste sve više – od 38 izlaganja i priloga u prvom i drugom Zborniku iz 2003. i 2005. godine, 59 priloga u trećem Zborniku iz 2007. do ovoga najnovijega, četvrtog Zbornika sa 64 priloga u istom obliku kako su predstavljeni na IV. međunarodnoj konferenciji 2010. godine. Sigurni smo da će Zbornik biti koristan stručnjacima raznih područja, posebno studentima kojima su ova izdanja već neko vrijeme priručna literatura u novoustrojenim kolegijima o industrijskoj baštini. To je Udruzi *Pro Torpedo*, organizatorima međunarodnih konferencija i izdavačima Zbornika poticaj da ustraju i stalno podižu razinu sadržaja unatoč svim poteškoćama u radu i financiranju.

Riječka udruga za promicanje i očuvanje riječke industrijske baštine – *Pro Torpedo* nastojat će i ubuduće na konferencijama svake druge godine animirati što više domaćih i stranih stručnjaka kako bi se time sustavno podizala svijest o vrijednosti i posebnosti industrijskog naslijeđa, posebice danas kad industrija naočigled nestaje – njezini pogoni, strojevi i zgrade propadaju, radni ljudi ostaju bez posla, a čuvari baštine bez materijalnog, a uskoro i bez nematerijalnoga naslijeđa ako se tome ne bude pridavala dužna pozornost.

Pro Torpedo će svojim programima, aktivnostima i publikacijama nastojati i dalje pratiti aktualne teme, a podatke klasičnim zapisima i elektronskim putem, preko svoje web-stranice www.protorpedo-rijeka.hr, trajno ostaviti budućim generacijama kao svjedočanstvo o jednom specifičnom, važnom, a premalo predstavljenom kulturnopovijesnom naslijeđu.

mr. sc. Daina Glavočić

RIJEČ UREDNIKA

Četvrta međunarodna konferencija o industrijskoj baštini svojim je prilogom kontinuitetu te vrste događaja u najvećoj hrvatskoj luci uspješno potvrdila utemeljenost želje Udruge *Pro Torpedo* da se u tom dijelu Europe usmjeri dodatni vjetar u leđa adekvatnu poimanju važnosti industrijske baštine.

Ta je konferencija ujedno pokazala kako se jednom zasađena biljka grana sve snažnijim izdancima. Četvrta konferencija privukla je dosad u Rijeku najveći broj sudionika i najveći broj izlagača, koji nisu žalili puta iz brojnih zemalja. Dobila je i značajnu pozornost u hrvatskomu medijskom prostoru, što tumačimo kao znak pozitivna utjecaja na okruženje da prepozna kulturno blago koje se tek u novije vrijeme počelo smatrati vrijednim te da, na takvu tragu, ne zatvara oči pred opasnošću nestanka cijelih velikih segmenata toga kulturnog blaga u sredinama u kojima nam je živjeti i raditi. Ako ne zbog nas, a ono zbog onih kojima nam je ovaj svijet ostaviti.

Konferencija je održana u riječkomu Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja pod motom *Rijeka i brodograđevno naslijeđe: jučer – danas – sutra*. To valja čitati kao informaciju da je temama vezanim uz brodogradnju i njoj srodne, pomorske teme bio posvećen najveći broj primljenih radova, o čemu svjedoči i Zbornik što ga držite u rukama. S obzirom na to da se konferencija održava u gradu na moru, već stoljećima poznatom po umješnosti vlastitih brodograditelja i brojnosti brodograđevnih pogona – nimalo slučajno, u prvi plan na ovom mjestu stavljamo čovjeka – takav izbor vodeće teme skupa čini se više nego razumljivim. Dakako, druga skupina tema pružila je dovoljno širine izlagačima da zahvate i u ostala važna područja interesa, pružajući skupu adekvatan balans između njegove okosnice i prijeko potrebne širine, a što je, pokazalo se, pomoglo uspješnu radu konferencije u cjelini.

Zanimanje za riječke konferencije stalno iznova raste pa je i ovaj put zabilježen rekord. U radu konferencije sudjelovalo je više od šezdeset izlagača iz Austrije, Italije, Mađarske, Njemačke, Sjedinjenih Američkih Država, Slovenije, Velike Britanije i Hrvatske. Riječ je redom o uglednim stručnjacima za pitanja prepoznavanja, vrednovanja, očuvanja i prenamjene industrijske baštine. Koliko je organizatore to saznanje radovalo tijekom održavanja konferencije, ono podjednako raduje i u samom Zborniku, kojemu ta činjenica podiže vrijednost. Vjerujemo zato da će i ovaj Zbornik, poput svojih prethodnika, u rukama svih onih kojima industrijska baština profesionalno i na svaki drugi način mnogo znači, postati cijenjenom i traženom literaturom.

Niti rekordno lice konferencije, niti opsežnost i kvaliteta Zbornika, naravno, ne bi bili mogući bez pomoći Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Primorsko-goranske županije, Grada Rijeke, Riječkog sveučilišta, Gospodarske komore – Županijske komore u Rijeci i Turističke zajednice Grada Rijeke. Svima njima zahvaljujemo, a zahvaljujemo i Brodogradilištu *Viktor Lenac* u Kostreni koje su sudionici konferencije imali zadovoljstvo radno posjetiti, s naglaskom na susretu s brodom *Galeb* koji odavno više nije samo dio političke povijesti, nego i brodograđevne, odnosno pomorske baštine.

Sljedeći dosadašnju tradiciju, riječki skup nije ostao isključivo u okvirima konferencijskih izlaganja. Organizatori su željeli da Rijeka tijekom travnja podsjeća na važnost industrijske baštine na više gradskih lokacija usporednim programima. Tako je i bilo. Pomorski i povijesni muzej upravo je tih dana, u sklopu svoga redovita programa, priredio izložbu Nikše Mendeša *Po svjetskim morima, hommage* pomorcima i brodograditeljima s Kvarnera, kojom je ujedno obilježena 150. godišnjica prve plovidbe oko svijeta jedrenjakom *Splendido*, izgrađenim u Rijeci. U istom muzeju, istodobno je otvorena izložba Miljenka Smokvine *Riječki inovatori*. U Sveučilišnoj knjižnici Rijeka postavljena je izložba vrijedne knjižne, kartografske i ostale građe, pod nazivom *Riječko brodograđevno naslijeđe*. Autorice izložbe su djelatnice Knjižnice Evgenia Arh, Ines Cerovac i Branka Peper. U Art-kinu Croatia moglo se odslušati predavanje *Zaštita i restauracija audiovizualnog gradiva*, što ga je održala pročelnica Hrvatske kinoteke, Carmen Lhotka. Nakon predavanja, prikazan je ciklus dokumentarnih filmova o Rijeci i njezinoj industrijskoj baštini. Uz filmove iz fundusa Hrvatske kinoteke, prikazano je niz ostvarenja koja potpisuju riječke autorske snage. Tijekom konferencije, u Pomorskom i povijesnom muzeju organizirana je prodajna izložba knjiga u organizaciji Antikvarijata Mali neboder i riječkih izdavača. Održavanje konferencije tih je dana iskoristila i udruga *South East European Heritage*, da bi u Rijeci upriličila svoj radni sastanak.

Dio onoga što je konferencija pružila sudionicima čitljiv je na sljedećim stranicama, a dio onoga što se ne može pronaći na tim istim stranicama ostao je čitljiv u rastućem ozračju vezanosti Riječana uz vlastitu industrijsku baštinu te u rastućem prepoznavanju i vrednovanju industrijske baštine u ostalim sredinama.

Premda se mnogim istraživačima i promicateljima industrijske baštine katkad zna činiti kako se, recimo to eufemistički, bave poslom uz koji se veže previše upitnika, po okončanju IV. međunarodne konferencije još smo jednom bili uvjereni da taj posao ima smisla. Neka tako bude i nakon sljedeće, V. konferencije.